Çeviribilimde Disiplinlerarası Yaklaşımlar

Interdisciplinary Approaches in Translation Studies

Editör
Doç. Dr. Ayşenur İPLİKÇİ ÖZDEN

Vizetek
Yayıncılık

Çeviribilimde Disiplinlerarası Yaklaşımlar

Interdisciplinary Approaches in Translation Studies

Editör

Doç. Dr. Ayşenur İPLİKÇİ ÖZDEN

Yazarlar

Funda ÖZBAKIR - Selma YAVUZ ATALAY - Daphne PLEINDOUX IŞITAN

Dolunay KUMLU - Bilge AKGÜN

E-ISBN: 978-625-382-473-0

DOI: 10.54637/vizetek.9786253824730

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap, elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Büşra ÇOLAKOĞLU

Kapak Tasarımı: Ahmet TUNÇDEMİR

Dizgi & Mizanpaj: Samet TORUN

Baskı: Ankara | Ekim, 2026

Vizetek Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

The Glass Menagerie'nin Türkçe Çevirilerinde
Karakter Sesleri ve Söylemsel Çeşitlilik:
Can Yücel ve Aytuğ İzat Çevirilerinin Bakhtinci Bir Okuması 4
Selma Yavuz Atalay

2. BÖLÜM

It's All Greek To Me:
A Comparative Linguistic and Cultural Study of Idiomatic
Expressions in English, French and Turkish 22
Daphné PLEINDOUX-ISITAN

3. BÖLÜM

Görünür Kılmak: Bilge Vasalisa Anlatısının
Türkçe Çevirisinde Feminist Tamamlama Stratejisi..... 42
Funda ÖZBAKIR

4. BÖLÜM

Song Translations Using AI Tools:
The Social Gender Perspective In Translating Pronouns..... 62
Dolunay KUMLU
Bilge AKGÜN

ÖN SÖZ

Çeviri, diller arasında anlam aktarımının ötesinde metinlerin, kültürlerin ve düşünme biçimlerinin karşılaşmasını mümkün kılan çok katmanlı bir etkinliktir. Bu etkinlikte anlam; dilsel tercihler, tarihsel koşullar, kültürel kabuller, iletişim amaçları ve alımlama biçimleri içinde yeniden kurulan bir oluşum olarak belirir. Her çeviri, bu unsurların etkileşimiyle kaynak metin ile hedef okur arasında yeni bir anlam ilişkisi kurar böylece metnin farklı dilsel ve kültürel bağlamlarda yeniden okunmasına imkân tanır.

Çeviribilimin disiplinlerarası yönelimi, araştırma nesnesi olan çeviri olgusunun çok katmanlı ve ilişkisel niteliğinden kaynaklanmaktadır. Çeviri metni kaynak ve erek diller arasındaki dilsel ilişkiler, çevirmenin yorumlayıcı kararları, kültürel temsiller, toplumsal söylemler ve iletişimsel amaçlar bağlamında incelenebilir. Dilbilim, edebiyat araştırmaları, kültürel çalışmalar, toplumsal cinsiyet araştırmaları, iletişim, tarih ve teknoloji çalışmaları, bu boyutların çözümlenmesine yönelik kuramsal kavramlar ve yöntemsel araçlar sunmaktadır. Çeviribilim, söz konusu kaynakları araştırma sorusunun kapsamı ve niteliği doğrultusunda eleştirel biçimde değerlendirerek çeviri metinlerini, süreçlerini ve bağlamlarını farklı düzlemlerde incelemeye olanak tanımaktadır.

Disiplinlerarası araştırma bağlamında, kuramsal ve yöntemsel perspektiflerin kesişimi, çeviriye ilişkin yerleşik kabullerin ve değerlendirme ölçütlerinin eleştirel biçimde incelenmesine olanak tanır. Metindeki sözcüksel tercihler, biçemsel işlevlerinin yanı sıra karakterizasyon, kültürel göstergelerin aktarımı ve toplumsal cinsiyet temsillerinin kuruluşu bakımından da çözümlenebilir. Benzer biçimde, yapay zekâ temelli çeviri çıktılarının değerlendirilmesi; kullanılan yönlendirmelerin, kaynak metindeki dilsel unsurların ve çıktılarda yeniden üretilen toplumsal temsillerin birlikte ele alınmasını gerektirir. Bu perspektiflerin bir arada kullanılması, çeviri kararlarının anlamlandırma, temsil ve alımlama süreçleri üzerindeki etkilerinin bağlamsal ve çok boyutlu biçimde incelenmesini sağlar.

Bu kitap, çeviribilimde disiplinlerarası yaklaşımın analitik olanaklarını farklı metin türleri, kuramsal perspektifler ve araştırma soruları üzerinden tartışmaya açmaktadır. Bölümlerin inceleme nesneleri ve yöntemsel yönelimleri arasındaki çeşitlilik, her araştırma probleminin kendi bağlamına uygun kavramsal ve analitik araçlarla ele alınmasının önemini ortaya

koymaktadır. Çalışmaların ortak katkısı, çeviri sürecinde anlamın, metinsel seslerin ve kültürel temsillerin dilsel, tarihsel, ideolojik ve teknolojik koşullar içinde nasıl yeniden biçimlendiğini farklı düzlemlerde incelemeleridir. Bu doğrultuda kitabın bütünlüğü, çeviriyi anlamın ve temsil biçimlerinin yeniden kurulduğu çok boyutlu bir araştırma alanı olarak ele alan ortak perspektifte temellenmektedir.

Kitabın ilk bölümünde Selma Yavuz Atalay, Tennessee Williams'ın *The Glass Menagerie* adlı oyununun Can Yücel ve Aytuğ İzat tarafından yapılan Türkçe çevirilerini Bakhtinci bir yaklaşımla incelemektedir. Karakter sesleri ve söylemsel çeşitlilik üzerine odaklanan çalışma, karakterlerin dilsel özelliklerini ve birbirlerinin sözleriyle kurdukları ilişkileri birlikte değerlendirmektedir. Bu çözümleme, tiyatro çevirisinde karakter seslerinin bireysel dil özelliklerinin yanı sıra karakterler arasındaki diyalojik ilişkiler bağlamında da değerlendirilmesine katkı sunmaktadır.

İkinci bölümde Daphné Pleindoux Işıtan, İngilizce, Fransızca ve Türkçedeki deyimleri dilsel ve kültürel yönleriyle karşılaştırmaktadır. Deyimlerin benzer deneyimleri farklı imgeler, tarihsel göndermeler ve kültürel çağrışımlarla ifade edişi, diller arasındaki anlam ilişkilerinin incelenmesine olanak tanımaktadır. Çalışma, deyimlerin çevirisinde karşılık arayışının yanı sıra kültürel bağlamı ve ifadenin hedef dilde uyandırdığı çağrışımları dikkate almanın önemini ortaya koymaktadır.

Üçüncü bölümde Funda Özbakır, Bilge Vasalisa anlatısının Türkçe çevirisini feminist tamamlama stratejisi çerçevesinde ele almaktadır. Çalışma, çevirmenin metindeki örtük anlamları ve tematik unsurları hedef metinde nasıl belirginleştirebildiğine, bu tercihlerin kadın öznenin deneyiminin görünürlüğüyle nasıl ilişkilendiğine odaklanmaktadır. Bu yönüyle bölüm, feminist çeviri yaklaşımının metinsel müdahaleleri ve çevirmenin yorumlayıcı konumunu değerlendirmek için sunduğu imkânları tartışmaktadır.

Dördüncü ve son bölümde Dolunay Kumlu ile Bilge Akgün, yapay zekâ araçlarıyla gerçekleştirilen şarkı çevirilerini toplumsal cinsiyet perspektifinden incelemektedir. Üçüncü tekil kişi zamirlerinin aktarımına odaklanan çalışma, yapay zekâ araçlarının cinsiyetle ilişkili unsurları nasıl yorumladığını ve çeviri çıktılarının kullanılan yönlendirmelerle nasıl biçimlenebildiğini ele almaktadır. Şarkı çevirisi, feminist çeviri yaklaşımı ve

yapay zekâyı bir araya getiren bu inceleme, güncel teknolojilerin çeviribilim araştırmalarına taşıdığı sorular üzerinde düşünmeye davet etmektedir.

Kitapta bir araya gelen çalışmalar, farklı disiplinlerle kurdukları ilişkiler aracılığıyla çevirinin dilsel, kültürel, edebî ve toplumsal boyutlarını görünür kılmaktadır. Bu çalışmaların, çeviri araştırmalarında kuramsal ve yöntemsel çeşitliliğe katkı sunmasını; araştırmacılar, öğrenciler ve çeviri alanında çalışan okurlar için yeni değerlendirme ve tartışma alanları açmasını diliyorum.

Bu eserin yayımlanmasına katkı sunan bölüm yazarlarına ve kitabı yayıma hazırlayan yayınevine teşekkürlerimi sunarım. Bu kıymetli çalışmaları okurla buluşturmanın mutluluğuyla, kitabın çeviribilim alanındaki araştırmalara katkı sağlamasını ve araştırmacılar ve öğrenciler için yeni inceleme ve değerlendirme olanakları sunmasını temenni ediyorum.

Doç. Dr. Ayşenur İPLİKÇİ ÖZDEN
Editör

Ekim 2026